

Nicolae VASILE

Cercetarea românească moare, dar nu se predă

(Modele prost preluate și reforme de dragul reformelor)

Actori principali, pe termen scurt

- Ion Iliescu, Emil Constantinescu, Traian Băsescu, președinți ai României;
- Petre Roman, Teodor Stolojan, Nicolae Văcăroiu, Victor Ciorbea, Radu Vasile (Dumnezeu să-l odihnească), Mugur Isărescu, Adrian Năstase, Călin Popescu Tăriceanu, Emil Boc, Victor Ponta, Viorica Dăncilă, Ludovic Orban, Florin Cățu, prim miniștri ai României;
- Miniștrii Cercetării sau președinții Autorității Naționale pentru Cercetare (sub diverse denumiri) și miniștrii Învățământului (sub diverse denumiri).

Actori secundari, pe termen lung

- Ion Stănciulescu, Nicolae Vasile, președinte, respectiv vicepreședinte ai Patronatului Cercetării din România (sub diverse denumiri); Subsemnatul, fiind și actor, și povestitor, cer scuze din start dacă anumite referințe la activitatea proprie pot fi umbrite de păcatul subiectivității;
- Radu Minea, președintele Federației Sindicale din Cercetare (sub diverse denumiri).

Premize

În analiza care urmează, voi pune în discuție mai multe laturi a ceea ce s-a înțeles înainte de 1989 și se înțelege în continuare și azi, în limbajul curent, prin noțiunea de „cercetare științifică” și anume: *cercetarea fundamentală*, *cercetarea aplicativă* și *inovarea*. În mod normal, inovarea nu ar trebui tratată la domeniul cercetării, aceasta fiind mai repede asociată cu domeniul economic.

Cercetarea fundamentală cuprinde acea activitate prin care niște specialiști de înaltă clasă, bine selectați, o desfășoară pentru a deveni și mai competenți în domeniile lor, pentru a publica în reviste cu o foarte bună cotație națională și internațională, pentru a obține niște distincții și premii, de ce nu, chiar premii Nobel. Aceasta se desfășura și înainte, și continuă după 1989, în Institutele Academiei Române, Universități și unele dintre institutele de cercetări departamentale. La o dimensiune rațional evaluată, *această activitate trebuie finanțată 100% de la bugetul de stat*. Nu este obligatoriu ca România să abordeze cercetare fundamentală în orice domeniu, în primul rând, ținând cont că aceasta este foarte scumpă, iar în al doilea rând, că de la aceste cheltuieli nu se așteaptă niciun fel de recuperare economică a costurilor.

Cercetarea aplicativă cuprinde acel set de activități în urma cărora sunt concepute noi produse și tehnologii, iar acestea sunt transferate către potențialii producători în vederea exploatarei economice a acestora. Instituțiile implicate sunt firmele producătoare ale viitoarelor produse și institutele de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică din

domeniile respective. Finanțarea cercetării aplicative are o parte de la bugetul de stat, dar este necesară și o cofinanțare din mediul economic, acesta fiind cel ce va beneficia de efectele economice produse prin aplicarea rezultatelor. Deci, realizatorii proiectelor trebuie să urmărească obținerea de avantaje prin care să se recupereze cheltuielile făcute. Cercetarea aplicativă este o activitate menită să crească *competitivitatea*, motiv pentru care obținerea cotei de finanțare de la bugetul statului se va face prin competiție.

Inovarea este o formă de creație, cea mai importantă parte fiind în domeniul tehnic. Ca orice formă de creație, depinde de sclipirea minții unor persoane, numite inventatori, și nu are legătură cu nivelul de educație al acestora și nici cu parcurgerea unui proces de cercetare prealabil. Întâmplător, cel mai mare inventator al tuturor timpurilor, *Thomas Edison*, nu a absolvit nicio formă organizată de învățământ. Asocierea inventatorului trebuie să se facă cu un *investitor*, persoană fizică sau instituțională care, având încredere într-o invenție, decide să finanțeze aplicarea acesteia până la obținerea de rezultate economice. Structurile care finanțează transferul tehnologic bazat pe inovare sunt de regulă instituții bugetare, fonduri de risc, business angels (îngerii afacerilor), persoane fizice sau inventatorul însuși. Inovarea are o legătură foarte strânsă cu competitivitatea unei țări. Astfel, includerea administrării inovării în cadrul Ministerului Învățământului, cum s-a întâmplat mai tot timpul în România, este total inoportună.

Până în anul 1989, finanțarea cercetării și inovării, ca de altfel orice altă activitate, se făcea de la stat, proprietatea privată existând doar la nivel individual nu și instituțional. Totuși, exista căi diferite. Bugetul statului asigura direct cu fonduri doar proiectele din Planul de Stat, prin Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie (CNȘT), condus de Elena Ceaușescu. Mai existau Planul Departamental 1 (D1), dependent de ministerele de domenii, și Departamental 2 (D2) din cadrul Centralelor Industriale. Proiectele din D1 și D2 se derulau prin întreprinderile industriale care primeau fondurile și semnau contractele de cercetare cu institutele de cercetări sau universitățile ofertante, asumându-și valorificarea rezultatelor obținute. Academia Română avea și atunci, ca și acum, finanțare directă, fără a trece prin alte structuri guvernamentale.

Înainte de 1989, totalitatea fondurilor de cercetare din Planul de Stat, D1, D2 și Planul Academiei Române însumau puțin sub 3% din PIB, conform unor studii elaborate după 1990. Abia în anul 2007, Uniunea Europeană aproba o strategie prin care țările membre erau obligate să finanțeze cercetarea cu minim 3% din PIB, din care 1% din Bugetul de Stat și 2% din economie.

În țara noastră, imediat după revoluție, a existat o inerție a cifrelor de dinainte, dar în timpul Guvernelor Petre Roman situația s-a deteriorat radical, primul ministru tratând ostil domeniul, considerând că întreg sistemul a fost obedient față de soția dictatorului. La insistențele conducătorilor institutelor, care solicitau guvernului mai multă atenție pentru cercetare, circula atunci informația că ar fi spus: *Ce mai vor și ăștia?... Au scăpat țâța coanei Leana din gură și acum caută alta!*

Vorbele sunt vorbe, dar un fapt negativ este însă cert, prin Hotărâre de Guvern, a transformat toate institutele de cercetări aplicative, ca formă de organizare, în *societăți comerciale*, ceea ce însemna că le adăuga la „*grămada de fier vechi*”, de care spusese

același prim ministru că reprezintă economia României, și deschidea o invitație aventurierilor din afacerile imobiliare pentru preluarea subevaluată a activelor acestora.

Nu a trecut mult timp și succesorul acestuia, primul ministru Teodor Stolojan, cu vocea lui apăsată, a întărit și mai mult ideea spunând, într-o cuvântare la o reuniune care avea loc în Aula Academiei Române, că *dacă ar fi să judecăm din punct de vedere economic, cercetarea științifică românească ar trebui închisă toată*.

Iată cum, după o trecere prin aspectul comercial și o judecată de contabil, un domeniu sensibil ca acesta a ajuns în bătaia vântului istoriei, doi conducători de guvern, cronologic, primii din noua epocă în care intrase țara, în care oamenii își puseseră mari speranțe de modernizare, au condamnat România la înapoiere și dependență de alții. Nu au înțeles că cercetarea științifică este altceva decât comerț și contabilitate. Ca structură guvernamentală, cercetarea era reprezentată atunci de un departament în cadrul Ministerului Învățământului, condus de niște profesori universitari foarte apreciați, dar care n-aveau nicio legătură cu managementul domeniului, fiind niște excelenți oameni de catedră și atât.

Guvernul Nicolae Văcăroiu a echilibrat oarecum situația, printr-o soluție tranzitorie spre începerea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană. În primul rând, a fost înființat un minister cu profil de cercetare, primul din istoria României, denumirea exactă a acestuia fiind *Ministerul Cercetării și Tehnologiei*. Conducătorii proveneau din cercetarea aplicativă, având multă experiență în managementul specific: Doru Dumitru Palade, ministru, respectiv Florin Teodor Tănăsescu, secretar de stat.

Unele din instrumentele utilizate reprezentau o continuitate față de situația dinainte de 1989, mă refer la evaluarea situației printr-o expoziție națională, cea realizată la ROMEXPO în 1993 asemănându-se destul de mult cu fostele EREN (Expoziția Realizărilor Economiei Naționale). Trecând peste partea de formă, efectul acesteia a fost deosebit de benefică, acolo realizându-se dialogul foarte necesar dintre noile autorități politice și specialiști. Președintele Ion Iliescu, aproape jumătate dintre miniștri, mulți parlamentari, fiind prezenți în expoziție, ocazie ce a prilejuit căutarea unor soluții adecvate noilor realități pe care le trăiam. Soluția practică rezultată în urma acelor discuții, legiferată ulterior, a fost „Legea 1%”, care însemna colectarea procentului respectiv din cifra de afaceri a tuturor agenților economici.

Modul de administrare a acestui fond a fost stabilit prin *Programul ORIZONT-2000*. Pentru acesta s-a constituit *Colegiul Național pentru Cercetare-Dezvoltare*, format din mai multe Comisii de specialiști pe diferite sectoare de activitate, declarate prioritare, care, anual, colectau propuneri de proiecte, a căror aprobare ca tematică și valoare se adjucea prin *selecție de oferte*. Structura Colegiului Național se aproba prin ordinul ministrului.

În această perioadă s-a format și structura de dialog social la nivel național în triumful Minister – Patronat – Sindicate, care avea să aibă un rol foarte important în viitor. Tot atunci s-au inițiat și alte forme de colaborare cu valoare simbolică și de imagine. Una dintre acestea a fost declararea prin Hotărâre de Guvern a *Zilei Naționale a Cercetării și Proiectării*, aleasă pentru data de 19 Noiembrie, ziua de naștere a savantului George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină, cercetător născut și

școlit în România. Domnia sa a fost alături de noi prin mesajele telefonice transmise în direct cu ocazia Conferințelor Anuale organizate cu ocazia evenimentului. Cu această ocazie aveau loc întâlniri între reprezentanții Președenției României, Guvernului, Patronatului și Federației Sindicale care analizau realizările și problemele domeniului.

Personal, consider că această perioadă a fost una salvatoare pentru acele vremuri, punându-se baza unor structuri absolut necesare, având în vedere și noutatea viziunii politice, dar și adaptarea la modificările radicale intervenite în mediul economic, unde statul avea din ce în ce mai puține pârghii de intervenție. Unitățile de cercetare trebuiau să se alinieze la noua situație.

Criticii acelei perioade subliniază faptul că Programul ORIZONT-2000 nu era un program în sensul cerut de Uniunea Europeană, adică, unde proiectele să se adjuce prin licitații. Pentru aceasta ministerul nu putea face mai nimic, organizarea unor competiții de proiecte necesitând participarea a multor salariați, pe care structurile guvernamentale nu le mai aveau, ca înainte de 1989. Trebuia gândită o descentralizare a acestor activități, ceea ce presupunea o nouă abordare, pentru care guvernul respectiv nu mai avea suficient timp, apropiindu-se momentul alegerilor.

Reformă deturnată de la ținta inițială

Convenția Democratică venea la putere în anul 1996 cu un important capital de imagine acumulat mai ales în partea educată a populației, în urma a zeci de ani de frustrări din perioada comunistă, dar și în cei șase ani care au trecut de la revoluție. Aceștia considerau că inerția schimbării survenite este prea mare, iar lucruri cu adevărat noi nu prea se întâmplaseră până atunci. Președintele *Emil Constantinescu*, care provenea din Alianța Civică, o coaliție de mai multe ONG-uri foarte vizibile, se bucura de un mare sprijin public și făcuse apel în toată campania sa electorală la "*aportul celor 15.000 de specialiști*" care-l vor ajuta să ducă România spre democratizare și modernizare, menite să o compatibilizeze cu țările dezvoltate ale Europei de vest. Era momentul mult așteptat ca și cei din lumea cercetării să-și facă speranțe de mai bine.

Cum ne obișnuisem deja, încă din primul mandat al lui *Ion Iliescu*, logica președintelui cu cea a Parlamentului și cea a Guvernului nu totdeauna coincideau. Un factor agravant a fost și acela că voturile Convenției Democratice nu au fost suficiente pentru a forma o majoritate parlamentară și a fost necesară o coabitare cu Partidul Democrat, inițial condus de Petre Roman, ulterior de Traian Băsescu, care s-a dovedit a fi o nucă prea tare pentru inimoșii, dar uneori naivii, țărâniști și liberali reuniți temporar în coaliția de guvernare.

Ce reproșau contestatarii fostei guvernări în privința cercetării, dezvoltării și inovării și așteptau ca noua putere să rezolve:

- lipsa unei adevărate competiții în adjudecarea proiectelor de cercetare și inexistența unei infrastructuri specifice organizării de licitații;
- structuri de conducere din minister și institute numite arbitrar și nu prin competiție;

- ponderea mare a proiectelor din cercetarea aplicată în defavoarea celei fundamentale, corelată cu disproporția fondurilor alocate;
- ponderea prea mică a fondurilor alocate cercetării din domeniile umaniste;
- ponderea prea mică a fondurilor de cercetare alocate universităților.

Numirea lui *Bujor-Bogdan Teodoru* (Dumnezeu să-l odihnească) la Ministerul Cercetării și Tehnologiei (a fost păstrat numele ministerului), părea că satisface dorințele celor care aveau așteptările enumerate mai sus, deși era unul dintre cei câțiva miniștri ai Partidului Democrat și se presupunea că nu prea va avea mult sprijin în guvernul condus de *Victor Ciorbea* (Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat). Dar nu a fost așa, noul ministru, "*revoluționarul*", cum îi spunea primul ministru, a făcut tot ce a dorit cu domeniul pe care-l conducea, doar că pentru a se ajunge la rezultatele scontate era necesară distrugerea unor structuri, dar și de construirea de altceva, ori el nu se pricepea decât la prima parte.

S-a terminat cu "liniștea" care se instaurase în sistem în timpul guvernării precedente!... Democrația spre care tindeam cu atâta entuziasm a început să-și arate "splendoarea". Urma o perioadă cu multe începuturi, ori asta nu se face niciodată cu unanimități. Taberele, care înainte lucrau cam ca într-o familie, se conturau tot mai evident, fiecare cu reprezentativitatea și interesele sale.

Ministerul avea *două capete*, unul format din noul ministru și cei câțiva membri ai "*cabinetului demnitarului*", pe care îi adusesese cu el, iar al doilea era constituit din salariați, angajați de fosta conducere, inclusiv secretarul de stat *Florin Teodor Tănăsescu* care, deși era simpatizant de stânga, nu era înscris în niciun partid și fusese păstrat la formarea noului cabinet. O parte voia să schimbe totul, cealaltă voia să păstreze totul. Salariații, cei puțini dar din poziții importante care obținuseră pozițiile prin concurs, nu puteau fi dați afară și trebuia găsită o cale de compromis. Era clar că negocierile de aderare la Uniunea Europeană nu puteau fi începute, pe *dosarul cercetare*, cu starea existentă la momentul respectiv.

Patronatul, condus de *Ion Stănciulescu*, ca președinte, avea în structură directorii institutelor, marea majoritate cu o bogată experiență de cercetare, dar și de management, iar prin intermediul acestora conținea și o bună parte din "*cei 15 000 de specialiști*" de la care noul regim politic aștepta sprijin. Dispunea, deci, de o forță de concepție fără de care nu se putea imagina elaborarea unui sistem de cercetare bazat pe programe și proiecte obținute prin licitații, așa cum era noul deziderat. Ca poziție administrativă, șeful patronatului simțea din greu rezultatul noului model de economie în care intrasem, institutul pe care-l conducea, cel din telecomunicații, fiind deja depopulat de cei mai buni specialiști, preluați de către marile firme din domeniu care intraseră pe piața românească și care puteau să-i plătească mult mai bine. El răspundea direct de relația cu partea guvernamentală (inclusiv Ministerul Cercetării și Tehnologiei) și cu Sindicatul. Pe relația patronală, reprezenta și confederația din care făceam parte în CES (Consiliul Economic și Social), cea mai înaltă structură națională din domeniul dialogului social.

Adjunctul său, *Nicolae Vasile*, răspundea direct de relația cu mediul de afaceri, cu infrastructura națională de asigurare a calității și cu presa. Pe aceste căi a ajuns până la

poziția de prim-vicepreședinte al Camerei de Comerț și Industrie a României, președinte al Organismului Național de Standardizare (ASRO) și șef de filială în Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România (UZPR), poziții întărite și de faptul că era directorul general al unui institut, Institutul de Cercetări și Proiectări Electrotehnice (ICPE), are reușea, și-n acele perioade de criză, să-și păstreze o poziție puternică pe piață, în principal pe cea bazată pe colaborările internaționale și export de produse de înaltă tehnicitate.

Sindicatul, reprezentat de *Radu Minea*, provenit de la unul din institutele de la Măgurele, ca președinte au unei federații de sindicate din institute, era foarte bine poziționat în structura sindicală din România, reprezentând în CES confederația la care era afiliat. Nucleul forte era constituit din sindicatele de pe Platforma Măgurele, o zonă cu puternice influențe în sistemul românesc de cercetare.

Ce uneau și ce despărțeau aceste trei centre de interese, care trebuia să colaboreze conform legii dialogului social, și ce rămânea pe dinafară nereprezentat?

- Toate trei considerau că sistemul de cercetare reprezentat de Ministerul Cercetării și Tehnologiei este constituit din institutele care se adresează pieții, care dezvoltă proiecte de cercetare ca răspuns al unei cereri concrete venite din mediul economic. Își întemeiau această concepție pe faptul că Academia Română era ordonator principal de credite și avea cota sa de finanțare directă din Bugetul de Stat, iar universitățile erau subordonate Ministerului Învățământului, care avea cota sa proprie de buget. Deci, institutele și centrele de cercetare din aceste două zone nu trebuia să intre în zona celor finanțate din bugetul Ministerului Cercetării și Tehnologiei;

- Doar ministerul era răspunzător direct de îndeplinirea condițiilor de aderare la Uniunea Europeană, țintă politică agreată de toți, dar acesta nu le putea îndeplini fără cooperarea cu Patronatul, care avea forță de elaborare a programelor;

- Doar Patronatul era răspunzător de plata salariilor, dar acesta nu o putea face fără ca ministerul să facă legislația necesară desfășurării licitațiilor în timp util și fără ca Sindicatul să coopereze în negocierea contractului colectiv de muncă la nivel de ramură, prin stabilirea unor niveluri de salarii raționale care să poată fi acoperite;

- Niciuna dintre structuri nu avea experiența funcționării economiei de piață, din care trebuia, în viitor, să obțină comenzi. În nicio variantă de strategie nu era luată în considerație posibilitatea ca bugetul statului să acopere total necesitățile domeniului;

- Părțile nemulțumite proveneau din zona institutelor Academiei Române și universităților care presau pe toate căile pentru accesarea de proiecte finanțate și de la Ministerul Cercetării și Tehnologiei, în baza principiului nondiscriminării, deși acestea mai aveau și alte surse bugetare.

Prima mutare a făcut-o noul ministru prin numirea unei noi structuri, total diferită de cea anterioară, a *Colegiului Național de Cercetare*, fără să aibă niciun dialog cu Patronatul și Sindicatul. Aceasta era compusă numai din ONG-iști notorii, foarte vocali în acea perioadă, care se voia să reprezinte societatea în ansamblul său și cererea de cercetare a acesteia. Ideea era că necesitatea trebuie să vină de la piață și nu de la reprezentanții cercetătorilor care-și dădeau teme singuri (cum era în situația din perioada guvernării precedente). Acest colegiu trebuia să stabilească prioritățile noii politici a

domeniului. Vorba ministrului era că cererea de cercetare trebuie să vină de la "*cârnățari și covrigari*" și nu de la cercetători!!!

Totul a mers bine până la faza în care noile programe, 14 la număr, trebuia să fie elaborate în detaliu, cu termene și atribuții, când nu a existat altă cale decât cea de a apela la Patronat, de fapt la fostele comisii ale fostului colegiu. Până a se ajunge acolo, însă, s-au întâmplat multe.

Noul ministru avea mari probleme cu modul de a se acomoda cu funcția, cu oamenii pe care-i găsisse în sistem, pe care-i trata total nepotrivit. Trecea prea ușor peste punctul de vedere al unora care își dedicaseră toată viața lor unui domeniu sensibil, pentru care au făcut multe sacrificii. Dacă un director de institut îi solicita o întrevedere în programă la 3, 4 sau 5 noaptea, justificând că doar atunci avea timp. Aceasta se întâmpla și în cazul unor doamne directoare. Adunându-se mai multe astfel de situații exagerate, de care aflam la Patronat ca plângeri, la o Adunare Generală a acestuia, când ministrul a acceptat invitația noastră de participare, am luat cuvântul și i-am expus poziția mea privitoare la abuzurile pe care le face, care nu-i fac în niciun fel cinste. Evident că îmi asumam un risc, dar unul calculat. Institutele erau majoritatea organizate ca societăți comerciale cu capital majoritar de stat, acțiunile statului fiind administrate de Fondul Proprietății de Stat, condus de un țărănist care era în relație proastă cu ministrul nostru și sunt convins că nu ar fi urmat luarea unor măsuri rele inițiate de acesta împotriva vreunui director. Iată și un avantaj al transformării institutelor în societăți comerciale!...

Când ministrul "revoluționar" a constatat că nu va putea realiza nimic fără colaborarea celor din institute și salariații ministerului, a ajuns la sentimente mai bune și mi-a solicitat, considerându-mă un fel de purtător de cuvânt al celor nemulțumiți, o intermediere cu fostul secretar de stat *Florin Teodor Tănăsescu*, de a reveni la minister în poziția pe care o părăsise din proprie inițiativă din cauza imposibilității de a coabita. Am acceptat provocarea, dar rămăsese să găsesc un moment oportun, care tocmai se apropia. Era vorba de *Sfântu' Nicolae* pe care eu îl sărbătoream mereu în institut și la care dl. Tănăsescu venea de obicei, având o relație bună cu dânsul. Mi se pare o politică nepotrivită, cea promovată în prezent, când se face atâta caz de faptul că unii șefi își serbează ziua la serviciu. Aceste evenimente se transformă în cele mai sincere și utile ședințe de lucru.

Veniseră invitații, începând cam pe la cinci după amiază, dar domnul ministru nu mai apărea. Spre nouă seara, pe o vreme căinoasă afară, mă sună portarul care-mi spunea că un individ ciudat vrea să intre în institut, zicând că vrea să vină la mine. I-am spus să îl întrebe cum îl cheamă, iar aceasta mi-a răspuns, după ceva timp, râzând, "*zice că e ministru!!!*". Mi-a venit și mie să râd și i-am spus să-l conducă până la biroul meu, să nu-l atace cumva câinii prin curte.

Chiar era ministrul!... Așa era el!... Așa se îmbrăca, așa umbla, așa se comporta. Din păcate, dl. Tănăsescu plecase la acea oră. Întâlnirea n-a mai avut loc, nici atunci și nici într-o altă dată. Nu mai rămăseseră acolo, alături de mine, decât soția mea, directorii adjuncți și liderul de sindicat. A urmat o discuție până dimineața, pe la ora 7, când ministrul a plecat, iar noi am rămas în continuare la serviciu. A fost una dintre cele mai interesante dezbateri la care am participat în viața mea. Domnul ministru era o persoană

scilipitoare, păcat că nu se putea face înțeles și urmat de ceilalți. Provenea din zona cercetării economice, de la un institut al Academiei Române și avea o viziune atât de cercetător cât și de economist. Era conștient și de riscurile ca noul mecanism de finanțare, bazat pe programe și proiecte, să eșueze și cel mai mare dintre acestea se aștepta să apară din zona "gulerelor albe", din cauza lipsei de responsabilitate a evaluatorilor în faza de licitații și la avizarea rezultatelor, cumulată cu limitările cantitative și calitative ale funcționarilor guvernamentali însărcinați cu monitorizarea și controlul derulării proiectelor. Adică, se putea ajunge la cheltuirea banilor fără atingerea țintelor programelor, deși proiectele, aparent, și-au realizat obiectivele. Acest gen de abordare a administrării cercetării înseamnă democratizarea domeniului și, ca orice fel de sistem democratic, el poate fi real sau mimat. Realitățile viitoare aveau să-i confirme temerile.

Ulterior am avut o relație mai înțelegătoare cu dânsul și am căutat, cât am putut, să mediez relația acestuia imposibilă cu Sindicatul, care se derula într-un scandal continuu, deși ministrul și Radu Minea aveau poziții similare în multe dintre problemele esențiale. De exemplu, ambii erau radical împotriva academismului și unversitarismului în cercetarea aplicată, care trebuia să dezvolte produse și tehnologii și nu articole. Ambii urau goana după titluri academice care de multe ori nu erau în concordanță cu nivelurile de competențe, obținerea de diplome de pus în vitrină fără rezultate practice. Din păcate, în ceea ce avea să vină, tratarea necorespunzătoare a acestei probleme a condus la cele mai mari daune pentru cercetarea aplicativă din țara noastră.

Distrugerea cercetării aplicative, faza pe proiecte

O altă categorie de activități, dintre cele care înainte intrau și în sfera institutelor de cercetări, venea din zona asigurării calității. Existau, înainte de revoluție, un inspectorat de stat pentru controlul calității produselor, un institut de standardizare etc., dar marea majoritate a laboratoarelor care emiteau buletinele de încercări cu acoperire juridică se aflau în institutele departamentale și funcționau după ordine foarte clare și stricte ale miniștrilor respectivi, regimul comunist bazându-se mult pe export, unde calitatea era un factor decisiv în găsirea și menținerea clienților. Acestea erau niște mici monopoluri în sectoarele respective. Având în vedere schimbarea sistemului de finanțare a institutelor, era normal să fie gândită și o politică privind noua infrastructură a calității, care în acel moment se afla în atribuțiile Ministerului Cercetării și Tehnologiei.

Și de data asta, Bujor-Bogdan Teodoriu a fost extrem de radical și, forțând nota, în stilul său caracteristic (să nu uităm că primul ministru Victor Ciorbea, deși era susținut de Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat, provenea din poziția de lider al unei confederații sindicale și la el se adunau multe plângeri ale sindicatului din cercetare), a obținut aprobarea a două ordonanțe de urgență prin care activitățile de standardizare și acreditare erau concesionate unor ONG-uri care urmau să se înființeze prin niște proceduri stipulate în actele normative respective, apărând astfel Asociația de Standardizare din România (ASRO) și Rețeaua Națională de Acreditare din România (RENAR). În urma alegerilor care au avut loc primii președinți aleși de comunitățile din domeniile respective au fost Nicolae Vasile la ASRO, respectiv Ion Hohan la RENAR. Acest

fapt a avut un impact pozitiv la nivelul Uniunii Europene, drept care în prima Comisie de negociere a aderării României la UE, cea condusă de ministrul Alexandru Herlea, cei doi erau singurii membri care proveneau din afara structurilor guvernamentale, ceea ce a fost apreciat pozitiv de partea europeană de negociere. Consecință a acestor aprecieri, aceste instituții au fost acceptate ca membre în instituțiile europene similare, *CEN* (***Comité Européen de Normalisation - European Committee for Standardization***), respectiv ***European Accreditation***, înainte ca România să devină membră UE.

Ca responsabil pentru relațiile cu presa, din partea Patronatului, promovând evenimentele din domeniu, îmi făcusem o serie de relații printre jurnaliști, găsind un real sprijin la mulți dintre ei, precum: *Ion Marcovici* de la *România Liberă*, *Elena Pârvu* de la *Adevărul*, *Petre Junie* de la *Mesagerul Economic*, *Rareș Vătășescu-Balcan* de la *Top Business*, *Maria-Mirela Prodan* de la *Economistul*, care au reflectat în scrierile lor problemele din cercetare, facilitându-ne anumite relații cu autoritățile și prezentând opiniei publice adevărurile unui sector mai aparte de activitate. Reușeam să atrag atenția asupra actualităților domeniului mai bine decât o făcea biroul de presă al ministerului, ceea ce l-a făcut invidios pe ministru. Odată, la o întâlnire, cu ocazia unui eveniment public, mi-a spus direct că ar fi bucuros dacă în aparițiile mele din presă aş sublinia reformele pe care le-a făcut, chiar dacă acestea vor fi însoțite și de anumite critici la adresa sa. Era într-o întrecere, reală sau imaginară, între miniștrii Partidului Democrat, cu *Traian Băsescu* de la Ministerul Transporturilor și *Radu Berceanu* de la Ministerul Industriilor, *care este cel mai reformator ministru*. Asta era provocarea politică a momentului, *reforma!...*

Astfel am ajuns la interviul meu din *Adevărul Economic*, luat de *Elena Pârvu*, cu titlul "*Cercetarea moare, dar nu se predă!*", în Nr. 47(349) din 18 noiembrie 1998, care a făcut deliciul celor participanți la aniversarea *Zilei Cercetătorului Român* din ziua de 19 noiembrie a aceluiași an, adică, a doua zi. Dânsul nu mai era la minister, ci participa la eveniment ca secretar de stat la Ministerul de Finanțe. A făcut un singur comentariu: *Ai pus cam multe critici!... În rest este OK*.

Ce s-a întâmplat cu cercetarea științifică aplicativă din România după plecarea lui *Bujor-Bogdan Teodoriu* de la Ministerul Cercetării și Tehnologiei, s-o spunem de la început, a fost o poveste cu final tragic. O înlănțuire de nepricepere, interese politice, rele intenții etc., a condus la distrugerea unui potențial științific și tehnologic care ar fi contat mult pe piața concurențială în care intrase țara după evenimentele din anul 1989. Nu trebuie să cădem nici în latura cealaltă, apanajul nostalgicilor comunismului, și să considerăm că atunci am fi fost o forță teribilă a tehnologiei mondiale, dar era ceva care, prin selecție, putea fi utilizat în continuare ca dotări tehnice și tehnologice și, mult mai important, ca experiență profesională dobândită în mult timp, înmagazinată într-un corp de specialiști de înaltă clasă, format din oameni care nu aveau atunci, și nu avuseseră nici înainte, nicio legătură cu mediul politic.

Primul venit, dintr-o serie de conducători ai autorității guvernamentale din domeniul cercetării, a fost *Horia Ene*, în fruntea ministerului care continua să-și păstreze denumirea. Era susținut de Uniunea Forțelor de Dreapta (UFD), un partid apărut din convulsiile Convenției Democratice, coaliție aflată la guvernare. Domnul ministru, un renumit matematician, se manifesta ca un om de treabă, dar atât. Nu avea nicio

experiență nici politică, nici managerială, singurul argument pentru obținerea acestei poziții fiind, cred, prietenia sa cu Varujan Vosganian, președintele partidului. A fost în schimb cel mai sincer ministru în relațiile cu Patronatul Cercetării. La una dintre întâlnirile noastre, care se prelungeau până seara târziu, încercând să găsim împreună niște soluții în situația dezastruoasă în care ajunseseră institutele, l-a luat gura pe dinainte: *“Măi băieți, dacă ați ști voi că pe linie politică eu primesc cu totul altfel de orientări decât ceea ce discutăm noi aici!”*.

Cam bănuiam noi ce orientări primea, dar nimeni nu recunoștea oficial că România, ca viitoare membră a Uniunii Europene, nu era gândită să conducă programe continentale, ci să intre ca executant în programele altora. Așa era la acea dată (anul 1998), când ne aflam în faza de restructurare a vechilor instituții, numai că în România a continuat și după anul 2007, când am devenit membru UE și când a fost aprobată o Directivă Europeană care stabilea un barem minim al finanțării cercetării de la bugetul statului, de 1% din PIB, pentru toate țările membre. În țara noastră nu s-a aplicat niciodată, deși directiva respectivă fusese preluată printr-o lege internă, ministerul de finanțe având grijă să se acopere legal, în fiecare an, printr-o notă de subsol la legea bugetului prin care se proroga respectiva obligație.

Planul Național de Cercetare-Dezvoltare Inovare 1 (PNCDI-1), format din mai multe programe stabilite ca priorități, fusese deja elaborat încă din timpul conducerii precedente a ministerului, dar pentru a deveni efectiv acesta trebuia aprobat prin Hotărâre de Guvern, ceea ce însemna viză de la Ministerul de Finanțe, unde era secretar de stat Bujor-Bogdan Teodoriu, fostul ministru al cercetării. La un moment dat ministrul Horia Ene a invitat conducerea Patronatului la o discuție legată de situația aprobării PNCDI-1. Am mers acolo împreună cu președintele Ion Stănciulescu. Era îngrijorat că dosarul fusese blocat la Ministerul de Finanțe și că sub nicio formă nu reușea să-l convingă pe secretarul de stat de acolo să-l vizeze și să-l înainteze la ministru, Daniel Dăianu era la acea dată, spre aprobare. Era indignat și punea situația pe seama orgoliului deosebit al fostului ministru, convingându-ne și pe noi de acest fapt.

Patronatul, compus din directorii institutelor, era cel mai interesat de aprobarea cât mai rapidă a Planului pentru că în lipsa acestuia nu se finanțau proiecte, iar situația economică a institutelor devenise dezastruoasă. În acel an fondul de finanțare scăzuse de la 1% la 0.11% din PIB, nu se regulat plăteau salariile, iar baza materială ajunsese la o stare de degradare de neimaginat. Erau unii care-și frecau mâinile de satisfacție, așteptând falimentul lor și preluarea acestora pe nimic, pentru afaceri imobiliare. Chiar eram porniți pe fostul ministru și nu înțelegeam cum poate fi atât de pornit împotriva propriei activități de restructurare, elaborată sub conducerea sa anterioară.

Am stabilit, cu greu, o întrevedere cu dânsul. Rar mi-a fost dat să văd atâta îndârjire la un om. Discuția a durat vreo șapte ore, iar în acel timp dosarul respectiv a fost aruncat pe jos de mai multe ori. Ne-a reproșat și nouă că am picat în plasa celor interesați să iasă Planul, dar să folosească fondurile în alte scopuri decât finanțarea cercetării aplicative, așa cum fusese ținta stabilită la început. Este cunoscut că cineva care se pricepe poate să schimbe radical sensul unei legi tăind sau adăugând o virgulă, un cuvânt. Domnul ministru Horia Ene nu se pricepea, dar cineva schimbase undeva cuvântul *“numai”* cu *“și”*, eliminând astfel obligația ca proveniența evaluatorilor de

proiecte, la adjudecarea licitațiilor și avizarea rezultatelor, să fie doar din mediul economic. Nu a semnat, iar la despărțire ne-a spus că este dezamăgit că tocmai noi am venit să-i solicităm acest lucru care ar fi trebuit să ne deranjeze în primul rând pe noi, nu pe el care politic poate fi oricând în altă poziție, iar cercetarea să devină pentru el doar o amintire. Cu acea "mică schimbare", făcută de altcineva, trecerea lui pe la Ministerul Cercetării și Tehnologiei a devenit o amintire foarte neplăcută.

Am plecat îngândurați de acolo. Nici eu, nici domnul Stănciulescu nu observasem schimbarea făcută de cineva după finalizarea documentului negociat, iar perspectiva întârzierii aprobării Planului ne înrăutățea și mai mult situația la institute. Până la urmă, directorii erau cei mai presați de neplata salariilor. Sindicatele nu erau întrebate de salariați de neplata salariilor, acestea chiar accentuau nemulțumirile lor, iar miniștrii se ascundeau, de regulă, după răspunderea lor politică și nu administrativă. Planul a fost aprobat, iar premoniția lui Bujor-Bogdan Teodoriu s-a adeverit întocmai.

Domeniul avea să-și continue istoria cu alte experimente politice. Schimbarea primului ministru a venit cu un semnal negativ, cercetarea a fost retrogradată de la nivelul de minister la cel de Agenție, în subordinea directă a premierului. Astfel a apărut *Agenția Națională pentru Știință Tehnologie și Inovare* (ANȘTI) condusă de *Lányi Szabolcs*, profesor de chimie la Universitatea Politehnica din București. Ca toți miniștri UDMR, și dânsul a încercat să fie un bun administrator, cu mult tact pentru a nu deranja, grija permanentă a unui partid care știe că va fi totdeauna minoritar. Ajunsese în această funcție după ce fusese secretar de stat la Ministerul Industriei și Comerțului, de unde a plecat în urma unei incompatibilități cu Radu Berceanu. Fiind o persoană care dădea o atenție deosebită culturii, a căutat să-i convingă și pe alții că știința este tot o formă de cultură. Primul gest frumos în acest sens l-a făcut cu ocazia primei ședințe a Colegiului Național al Cercetării, pe care l-a restructurat, revenind la modelul de dinainte de Bujor-Bogdan Teodoriu, când a făcut cadou tuturor membrilor un set din operele complete ale lui Mihai Eminescu.

Preocupările mandatului său au fost legate de finalizarea procedurilor privind punerea în aplicație a Planului Național de Cercetare-Dezvoltare, Inovare-1 (PNCDI-1), care fusese aprobat cu acea eroare strategică majoră privind proveniența evaluatorilor, pe care l-a preluat de la conducerea anterioară. Trebuiau aprobați administratorii de programe, iar aici erorile intenționate îi aparțin pe deplin, venind să întregească pe cea privind permisivitatea ca evaluatorii să poată proveni de oriunde. Astfel, startul licitațiilor de proiecte se dădea cu administratorii de programe și evaluatorii provenind în mare majoritate din mediul universitar, iar proiectele ar fi trebuit să se adreseze relansării economice a țării. Nu întâmplător, cel mai important program purta denumirea de RELANSIN. Era ca în povestea aceea când vulpea ar fi trebuit să mănânce din sticlă, iar barza din fafurie!...

Ca reprezentant al Patronatului am văzut multe nereguli în derularea adjudecării proiectelor și în evaluarea rezultatelor, pe care le-am adus la cunoștință conducerii Agenției, dar degeaba. Cel mai flagrant caz era la Programul RELANSIN, unde s-a înființat o Agenție Managerială pentru administrarea acestuia, care era condusă tot de președintele ANȘTI, neținând cont în niciun fel de anumite incompatibilități. În multe

cazuri erau nereguli la constituirea consorțiilor pentru execuția proiectelor, unde pachetul de informații prevedea imperativ ca unul dintre membri să fie un agent economic care se angaja să preia rezultatele cercetări și să le valorifice în mediul economic. Multe proiecte au trecut de evaluare având consorții formate numai din universități și ONG-uri, care în mod normal ar fi trebuit să fie respinse, dar aceasta nu s-a întâmplat.

Cu toate aceste întâmplări, care însemnau începutul omorârii definitive a cercetării aplicative din România, în sistem se instaurase veselia. Erau destui care aveau și motive de bucurie: destul de mulți profesori erau și-n conducerea noilor structuri de administrare a programelor, și-n colectivele de evaluatori, și-n grupurile de lucru pe diferite proiecte, evident, toate acestea fiind plătite în plus față de normele lor didactice. Înstututele nu prea aveau motive de bucurie, la ei rata de succes a proiectelor era destul de scăzută, iar acolo unde intrau în consorții cu universități, ceea ce le era insistent recomandat de autoritățile domeniului, erau cei care desfășurau cea mai mare parte a activităților, dar luau cei mai puțini bani, ceea ce făcea ca aceste proiecte să nu fie deosebit de atractive. Proiectele care nu se înscriau în această situație, nu treceau de licitații, unde evaluatorii făceau tot ce doreau. Contestațiile eventuale se puteau face doar referitor la respectarea procedurilor, nu și privind fondul proiectului. Se mergea pe metoda din învățământ: *nota profesorului este suverană și nu este supusă contestațiilor*. Evaluatorii erau mai toți profesori, având în sânge aceste mecanisme, și se vede la ce rezultate ne-au condus.

S-au reluat expozițiile naționale, care erau pline de realizările institutelor, din acele puține fonduri care mai ajungeau la ei, și mai nimic în standurile universităților, care n-ar fi putut expune decât articole, dar consumau majoritatea fondurilor.

Președintele Emil Constantinescu, care venise la putere și pe mirajul "*celor 15 000 de specialiști*", se pare că a fost mulțumit, dânsul provenind tot dintr-o universitate. Apropiindu-i-se finalul de mandat, s-a gândit la o premieră masivă cu *Ordinul Pentru Merit*, în diferite grade, conferit la un mare număr de reprezentanți ai autorităților din cercetare și cercetători. Așa ceva nu mai făcuse niciun alt președinte al României!... Oare realiza că acea spoială de bine era la baza unui mare rău?... Practic, banii care în mod normal se cuveneau cercetării aplicative, institutelor de cercetări, au fost preluați prin niște mecanisme incorecte de o parte favorizată dintre salariații din învățământul superior. Oamenii cercetării erau aceia care au gândit metroul din București, podurile de peste Dunăre, hidrocentralele României, fabricile care ne-au dat de lucru timp de 50 de ani etc. *Așa ceva nu va ieși niciodată pe porțile unei universități*, cum spunea, a pagubă, un director de institut, iesind de la una din nenumăratele conferințe organizate pe bandă rulantă doar pentru a produce... articole!... Au și acestea rolul lor, unul foarte important, să formeze oameni, specialiști, dar nici aceștia nu mai ies de calitate de vreo trei zeci de ani!... Sigur greșim noi undeva!... Dar, unde?...

Distrugerea cercetării aplicative, faza pe institute

Ce s-a întâmplat în perioada 2000-2004, în mandatul Guvernului Adrian Năstase, când soarta cercetării aplicative românești s-a aflat în gândirea și decizia doamnei Ecaterina Andronescu, este demn de trimiteri filozofice sau chiar biblice. Din start,

trebuie știut că rezultatul a fost dezastruos, dar să vedem cum a funcționat mecanismul prin care s-a ajuns la acesta.

Nu aş vrea să se înțeleagă că am ceva împotriva învățământului universitar, din contră, îi vreau numai binele, dar trebuie să se vindece de anumite boli de creștere.

Cunosc sistemul din interior și consider a crescut cantitativ prea repede, într-un timp scurt și este ca un copac cu vârful în jos. Ramurile de sus sunt foarte mari și stufoase, iar la bază sunt niste firave crenguțe și acelea rare. Nu prea sunt asistenți și șefi de lucrări, dar sunt mulți conferențieri și profesori. Acest fenomen a început de la scurtul mandat la Ministerul Învățământului al lui Alexandru Athanasiu, când s-a produs o ruptură între salariul profesorilor universitari plini, care a crescut semnificativ, și cele de la treptele inferioare, care au stagnat mult timp. Astfel, pozițiile de asistenți și șefi de lucrări au devenit neinteresante pentru absolvenți, mai ales pentru cei valoroși, curțați de marile firme încă din timpul studiilor. La conferențieri s-au mai făcut niște ajustări pe parcurs.

Soluția sistemului aflat în subordinea ministerului: învățământ preuniversitar, universitar și cercetare (nu știu de ce politicienii se încăpățânează să adauge cercetarea la învățământ) se găsește în legile naționale și, ulterior, în directivele europene. Dacă s-ar respecta acestea, învățământul ar trebui să aibă alocații bugetare de 6% din PIB, iar cercetarea 1% din PIB, ceea ce nu s-a întâmplat niciodată, iar în această situație de sărăcie, ca la casele sărace, mănâncă mai mult cine poate, chiar luând și porția celuilalt.

În perioada menționată, președintele Ion Iliescu, la al doilea mandat, a contat pe doamna Ecaterina Andronescu, dându-i pe mână atât învățământul cât și cercetarea, probabil la insistențele acesteia, printr-o asociere anapoda. La primul său mandat, președintele agreea ideea unui Minister al Cercetării și Tehnologiei separat, în cadrul Guvernului Văcăroiu. Acestea nu mai fuseseră la un loc până atunci decât câteva luni imediat după revoluție, iar la nivelul Uniunii Europene, unde trăgeam cu dinții să ajungem încă de atunci, aceste două activități foarte delicate, de care depinde viitorul unei nații, fac obiectul unor comisii (în limbajul românesc înseamnă ministere) diferite, conduse de comisari diferiți.

Doamna Ecaterina Andronecu, persoană cu o deosebită notorietate, poate și pentru că guverna aceste două domenii cu multă vizibilitate, nu poate fi bănuită de rea intenție, ci doar de foarte multă *voință* în ce-și propunea, era mai pe românește extrem de ambițioasă. Subliniez termenul *voință* pentru că un celebru filozof, *Arthur Schopenhauer*, spunea în cunoscuta sa carte „*Lumea ca voință și reprezentare*” (*Die Welt als Wille und Vorstellung*) că „*totul este voință*”. Omenirea are o serie de exemple când voința (ambitiția) deosebită a unora a condus la catastrofe (vezi Hitler, Putin, Ceaușescu etc.). Există și alte exemple de personaje schopenhaueriene (în literatură, cimenematografie, teatru etc.) unde eroii respectivi pică în depresii cauzate de ambiții neîmplinite, operele de acest fel având un mare succes de public, tocmai datorită magiei neîmplinirilor, cum ar fi spus Emil Cioran.

Să facem o analiză sistemică a problemei în discuție. Aceasta presupune identificarea domeniului și a componentelor sistemului: ținte, căi, mijloace, monitorizări ale situației la diferite momente de evoluție.

Domeniul de care vorbim este compus din *învățământul preuniversitar, învățământul universitar și cercetarea aplicativă*. Nu intră în discuție aici cercetarea fundamentală, aceasta intrând în atribuțiile Academiei Române și constituie o altă problemă.

Comportamentul multor conducători care coordonează domenii cu mai multe segmente suferă de "*sindromul Cain și Abel*", adică tratamentul cu multiplă măsură a părților, mai pe românește, "*pentru unii mumă, pentru alții ciumă*". Doamna Ecaterina Andronescu, pe care o cunosc personal, o apreciez ca persoană particulară, dar, ca demnitar de cel mai înalt rang al statului, a picat în această meteahnă de management. Dânsa, provenind din mediul universitar, cu merite indiscutabile în domeniu, când a ajuns ministru, mă gândesc că și-a propus să *salte clasificarea unor universități românești* în diverse clasamente internaționale, unde, pentru cele din România, este o mare performanță să intre în primele 500. Aceasta pare a fi ținta acestui sistem, o țintă onorabilă, dar care trebuie să fie atinsă **fără a periclita celelalte componente** ale domeniului subordonat, care ar trebui să aibă și ele țintele lor.

O clasificare mai bună a unei universități presupune următoarele direcții de acțiune: *mai mulți studenți, patrimoniul mai mari, mai multe contracte de cercetare, mai multe articole publicate în reviste semnificative sau susținute la conferințe bine cotate*.

Universitățile americane și britanice, care domină clasamentele internaționale, nu iau banii unităților de cercetare aplicativă (institute, centre, firme, parcuri tehnologice, centre de transfer tehnologic etc.) pentru aceasta, ci au un buget parțial de la stat la care adaugă o componentă consistentă de fonduri de pe piața liberă: donații, investiții private, fonduri de risc etc. La acestea ajung datorită renumelui lor, tradițiilor etc. Nu este adevărat că în țările dezvoltate cercetarea aplicativă este finanțată doar din fonduri private ale firmelor. Există finanțare de stat la niște niveluri remarcabile, ca să nu mai vorbim de domeniile strategice unde cercetarea tehnologică este finanțată doar de la stat. Să nu uităm de NASA, Fraunhofer Institute etc, iar Uniunea Europeană obligă statele membre, printr-o Directivă emisă în anul 2007, să finanțeze din bugetul statului cercetare aplicativă la nivelul a 1% din PIB, în sprijinul modernizării economiilor acestora, iar contribuția mediului economic este evaluată la alte 2% din PIB.

Să luăm pe rând posibilele direcții de acțiune enumerate mai sus.

Pentru a avea mai mulți studenți, în condițiile scăderii atractivității universităților românești, în contextul exodului absolvenților valoroși din licee, doamna ministru ar fi sacrificat și mai mult calitatea învățământului preuniversitar, presa vremii comentând total negativ propunerea dânssei de a putea fi admiși în universități și absolvenți de licee *fără diplomă de bacalaureat*. Noroc că minți mai luminate au împiedicat punerea în practică a acestei idei. Au mai fost și alte măsuri inoportune care i-au făcut pe mulți să considere că în învățământul preuniversitar românesc s-a desăvârșit *brambureala* odată cu mandatul său la minister.

Dar cel mai grav este ceea ce s-a întâmplat în domeniul cercetării aplicative, unde dânsa găsea, chipurile, soluțiile pentru celelalte direcții de acțiune în vederea unei mai bune clasificări internaționale a universităților: *patrimoniul mai mari, mai multe contracte de cercetare, mai multe articole publicate în reviste semnificative sau susținute la conferințe bine cotate*. Erau anvizajate, pentru început, scăderea numărului de proiecte,

care în mod normal ar fi trebuit să ajungă la institute, pentru decapitalizarea acestora, apoi, mutarea unor institute cu totul în subordinea universităților și dezmembrate acolo, iar, în final, ce mai rămânea, urma să facă obiectul unor *privatizări imobiliare*, foarte așteptate de unii, pentru terenurile și clădirile lor, amplasate în special în București, dar și în câteva mari orașe, în poziții urbane foarte avantajoase. Ideea era mai veche și apăruse public de la o consilieră a primului ministru Radu Vasile. Se vede că exista o continuitate multipartinică și nu era o întâmplare.

Pentru obținerea de mai multe proiecte de cercetare pentru universități, în detrimentul institutelor, mecanismul era pus la punct tot de guvernele precedente, de altă orientare politică. Deci, și aici, era o acțiune care se continua.

Când, în anul 2000, a venit la guvernare PSD-ul, lumea cercetării se aștepta la o politică constructivă, opinie întărită de nominalizarea ca ministru delegat cu activitatea de cercetare a domnului *Șerban Constantin Valeca* (Dumnezeu să-l odihnească), fost director al Institutului de Cercetări Nucleare Pitești, om cu o bogată activitate de management în cercetare, provenit dintr-un domeniu cu rezultate practice notabile pentru România, cel al Programului Nuclear. Sindicatele din cercetare, prin președintele federației Radu Minea, își exprimau speranțele unei revigorări a domeniului, bazate pe niște discuții avute cu ministrul delegat în perioada anterioară, pe când era deputat. O suspiciune venea totuși din faptul că activitatea de cercetare, deși era condusă direct de un ministru delegat, membru al Guvernului, se afla în cadrul Ministerului Învățământului, condus de doamna Ecaterina Andronescu, care avea cu totul alte idei privind cercetarea aplicativă.

Timp de trei ani, mecanismul cercetării aplicative a curs în favoarea universităților și în defavoarea institutelor, ca și în timpul guvernărilor precedente, după care ministrul delegat, care cedase la ideile lui în favoarea celor ale șefei sale, a fost înlocuit, odată și cu degradarea poziției coordonatorului cercetării în structura guvernului, de la ministru delegat la președinte de autoritate națională. Domnul Șerban Constantin Valeca, susținut de primul ministru Adrian Năstase, a trebuit să se recunoască învins de către doamna Ecaterina Andronescu, susținută de președintele Ion Iliescu. Astfel a apărut Autoritatea Națională pentru Cercetare Științifică (ANCS), inclusă în Ministerul Învățământului, condusă de profesorul Gheorghe Popa, fost rector pentru 2 mandate la Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași, un fizician cu rezultate teoretice notorii, dar fără experiență în zona economică a cercetării și în managementul acesteia, compensând cu o bună credință în ceea ce făcea.

Un prim rezultat al conducerii dânsului la ANCS a fost numirea, prin concurs, a lui Nicolae Victor Zamfir ca director al Institutului de Fizică și Inginerie Nucleară (IFIN) Măgurele, apreciat și susținut de Patronatul Cercetării, atunci, contestat de Radu Minea, încă din comisia de concurs. Numirea sa, în timp, s-a dovedit a fi o decizie bună.

O măsură deosebit de utilă, atât pentru fenomenul cercetării în sine cât și pentru analiza noastră sistemică, a fost monitorizarea programelor din cadrul Planului Național de Cercetare-Dezvoltare, Inovare-1 (PNCDI-1) unde, se vede și din titlu, cercetarea ar fi trebuit orientată spre rezultate economice. Conducerile programelor au pregătit niște rapoarte de analiză a rezultatelor obținute până atunci, pe baza unor proceduri elaborate

de ANCS, care s-au prezentat public în cadrul unor comunicări ținute în Amfiteatrul Bibliotecii Academiei Române.

Am participat la prezentarea Programului RELANSIN (Relansare economică prin cercetare) cel mai amplu, atât ca fonduri alocate cât și ca număr de proiecte, unde ponderea unor proiecte cu aplicabilitate economică ar fi trebuit să fie mai ridicată, după cum sugerează și denumirea programului. Au fost prezentate în timpul expunerii opt filmulețe legate de rezultatele anumitor proiecte. L-am întrebat pe directorul programului de atunci, profesorul *Daniel Bunea*, (Dumnezeu să-l odihnească!) cum au fost selectate acele opt proiecte și mi-a răspuns că numai acelea se încheiau cu rezultate practice, produse sau tehnologii ajunse până în faza de model sau prototip. Situația era mult mai rea decât îmi închipuisem, pentru că în total fuseseră finanțate peste o mie de proiecte. Aceste rezultate ar fi trebuit să constituie sursa de învățăminte pentru următoarele planuri și programe, pentru o mai bună valorificare economică a fondurilor de cercetare.

Ultima inițiativă notabilă a domnului Gheorghe Popa a avut loc sub presiunea Patronatului și se referă la tăierea datoriilor istorice ale institutelor de cercetări, acumulate înainte de anul 1989, când se știe că cheltuielile, mai ales cele de investiții, erau decise la nivel statal, nu instituțional. Acestea, întârziate la plată în perioada tulbure de după revoluție, atrăseseră după ele penalități care depășeau fondul datoriilor și reprezentau niște impedimente majore în desfășurarea normală a activității. Acestea se adunau la greutățile cauzate de subfinanțarea provenită din lipsa de proiecte. La nivel național, exista o procedură acceptată de Uniunea Europeană, care se aplicase pentru mulți agenți economici, deci ar fi fost cu atât mai oportună pentru niște institute de cercetări. Procedura prevedea inițierea unui demers juridic de către structura guvernamentală care solicita, iar aprobarea se făcea prin ordonanță sau lege, după care evaluarea finală, executivă pentru ștergerea datoriilor, se făcea printr-o Hotărâre de Guvern.

Domnul Gheorghe Popa înțelesese situația imperativă a momentului și acționase în consecință, făcând tot ce depindea de ANCS în acest sens, doar că propunerea de Hotărâre de Guvern trebuia să plece de la Ministerul Învățământului, unde opiniile erau altele. Trecea timpul și nu se întâmpla nimic.

Operațiunea finalizată ar mai fi dat o gură de oxigen unor institute, ceea ce nu convenea deloc doritorilor de afaceri imobiliare bazate pe patrimoniile din cercetare, conform celor expuse mai sus. Norocul a venit de la *Târgul de carte Gaudeamus*, care avea loc în decembrie 2004, la Romexpo, la a cărui deschidere își anunțase deja prezența primul ministru. În calitatea mea de prim-vicepreședinte al Camerei de Comerț și Industrie a României, de care depindea Romexpo, urma să-l întâmpin la deschiderea evenimentului. Totul se întâmpla pe ultima sută de metri, pentru că mai erau doar vreo două săptămâni până la finalul mandatului acelui guvern. La o cafea, am prins un moment propice să-i expun problema, a înțeles repede și l-a însărcinat pe dl. acad. *Mihai Drăgănescu*, care îl însoțea în calitate de consilier personal, să se ocupe și să facă tot ce trebuie ca dosarul să intre în ultima ședință a acelui guvern.

Dosarul fusese blocat la Ministerul Învățământului, cu toate insistențele conducerii ANCS, dar domnul academician a fost foarte eficient și a dus totul la bun sfârșit. După niște peripeții de birocrație amestecată cu rea voință, care au avut loc în timpul structuri

parlamentare nou alese ca și a celei guvernamentale din perioada de început a Guvernului Tăriceanu, o serie de institute au avut șansa să repornească de la zero și funcționează și în prezent. Nu se treziseră încă interesele imobiliare din noua conjunctură de putere! Numai că din coaliția nouă de guvernare făcea parte și Partidul Conservator care, istoria ne-a arătat, că avea interese bine ținute în privatizarea unor institute de cercetări, cărora noua situație de a fi lipsite de datorii la stat le-a sporit valoarea și îngreunat privatizarea. Aceasta i-a deranjat foarte mult pe posibili "investitori". Ceea ce a urmat a fost prezentat cu lux de amănunte în presa vremii, dat fiind că s-a lăsat cu procese și condamnări la ani grei de pușcărie pentru niște personaje politice notorii.

Goana după excelență

A venit și vremea Guvernului Tăriceanu, în cercetarea românească!...

Dacă, până atunci, politicile în domeniu erau de genul, *declaram că facem cercetare aplicativă și facem orice altceva*, asta în timp ce în denumirea ministerului sau autorității naționale coordonatoare era scris clar cuvântul „*tehnologie*”, noul guvern a decis să-l scoată din titulatura oricărei structuri guvernamentale, pentru a nu crea așteptări din partea românilor și obligații față de Uniunea Europeană. Macar era mai franc!... Ceilalți spuneau că fac tehnologie, dar n-o susțineau deloc, *eroare administrativă*, în timp ce noii veniți la conducerea țării și-au asumat decizia de a nu finanța cercetarea tehnologică, singura care ar fi putut avea anumite efecte economice, *eroare politică*. Cea au pus în loc? *Excelența!!!*... Nu cred că a mai fost pe lume un guvern care să investească atât în promovarea excelenței. ăsta da marketing!...

Noul șef al *Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică* (ANCS), așa se chema structura guvernamentală însărcinată cu administrarea cercetării, care continua greșeala de a se afla în cadrul Ministerului Învățământului, hotărâse ca toți banii din bugetul instituției, destinați finanțării de proiecte, să-i aloce unui singur program „*Cercetare de excelență*” (CEEX). În situația de atunci a României aceasta se potrivea precum chelului tichia de mărgăritar, conform unui proverb românesc.

Domnul Anton ANTON, că despre dânsul este vorba, profesor universitar, inginer constructor, care ulterior a fost și ministrul învățământului, și ministrul energiei, avea din naștere pornirea să gândească în termenii excelenței, fiind fiul academicianului Ioan ANTON, președinte interimar al Academiei Române într-o perioadă. Doar că cei doi au activat în epoci total diferite pentru țară.

În perioada comunistă academicienii, profesorii universitari, cercetătorii, chiar erau implicați în economie (este și cazul lui Ioan ANTON), dar își manifestau și excelența pe lângă aceasta, care a fost bine receptată de popor, până la politizarea instituțiilor de către soții Ceaușescu.

Programul CEEX, pe lângă cusurul bagatelizării procesului de evaluare venit de la guvernele precedente, mai adăuga unul, punerea în aceeași oală a tuturor tipurilor și domeniilor de cercetare: fundamentală, aplicativă, formativă, precompetitivă etc., din matematică, fizică, chimie, biologie, din toate sectoarele tehnice, agricultură, silvicultură, pescuit, sănătate, economie, din științele umaniste etc. Avea loc o singură competiție pe an și se făcea un singur clasament uriaș, singurul criteriu al departajării fiind media

notelor celor trei evaluatori pe fiecare proiect. Evaluatorii erau tot cercetători din domeniul respectiv, adică se păstra ideea „*eu centrez, eu dau cu capul*” pe care am mai discutat-o în episoadele anterioare. La un proiect te evaluam eu pe tine, la altul, mă evaluai tu pe mine, evident, fiecare cu maximum de obiectivitate!!!!...

Proiectele admise erau cele care figurau în prima parte a clasamentului, până se ajungea la limita bugetului alocat.

Era, practic, o invitație la aranjamente. Cercetătorii sunt oameni inteligenți și au sesizat ușor limitele mecanismului, totul rămânând la latitudinea bunului simț, care în perioade de criză mai scade. Dacă evaluatorii cercetători, uitând de obiectivitate, stabileau să dea note maxime la toate proiectele din domeniul lor, evident că acestea erau mai bine plasate în clasamentul final, unic pentru toate domeniile. Au apelat la această stratagemă cei din domeniile fizică și sănătate, ale căror procente de succes s-au situat la peste 95%, media totală fiind de câteva ori mai mică. Cred că era o perioadă în care ar fi trebuit să se discute mult mai mult de responsabilitate decât de excelență.

Este adevărat că academicienii, profesorii universitari, cercetătorii sunt, sau ar trebui să fie, exponenții excelenței, dar doar dacă se păstrează o corectitudine a criteriilor de selecție și promovare a acestora, dacă nu, se adaugă la multitudinea formelor fără fond care grevează societatea românească contemporană.

În perioada de început a deceniului al șaselea din secolul trecut, când societatea americană se confrunta cu o perioadă de contestări și tineretul nu mai avea încredere în nimic din ce li se oferea, nu mai credeau în nimeni, inclusiv în profesori, *Richard Feynman* (ulterior, laureat al Premiului Nobel pentru fizică, în anul 1965) a găsit o metodă prin care i-a readus pe studenți pe băncile amfiteatrelor. Acest mare pedagog, dar și un caracter liber, excentric, care pe lângă fizician mai era muzician și scriitor, preda studenților fizica, și nu numai, ca și cum ar fi reinventat-o de fiecare dată în fața lor. Era convins că a descoperit o nouă metodă de predare. Se dovedea a fi una eficientă, ținând cont de perioada prin care treceau, de momentele de căutări și de redefiniri, ce îi făceau refractari la multe din modelele care li se ofereau.

A fost singura dată când Premiul Nobel s-a acordat pentru o metodă de predare și nu pentru rezolvarea unei probleme de fond din fizică. Este un exemplu când excelența manifestată a condus la rezultate concrete.

Excelența o dă Dumnezeu și se păstrează dacă nu faci compromisuri cu puternicii vremurilor în care trăiești și nu cobori în derizoriu. Ea nu se capătă printr-o procedură, ci se transmite prin har, cu o condiție, să o ai.

Sunt exemple notorii de excelențe în istoria României, din domeniile academic și universitar. Despre Spiru Haret, de exemplu, se știa că nu răspunde unei convocări regale, dacă se suprapunea cu orele când avea curs. Cunoscut cazuri actuale în care fruntași ai liceelor s-au înscris la anumite facultăți doar din motivul că acolo predă renumiții profesori X, Y sau Z. Nu au întâlnit pe niciunul dintre aceștia pe tot parcursul studiilor, în locul acestora venind diverși înlocuitori deloc de același nivel.

Nae Ionescu, lăsând istoriei să judece în timp diverse laturi ale activității sale, prin „*trăirismul*” său în predarea filozofiei, anterior celui al lui Richard Feynman din fizică, a reușit să pună bazele unei școli care cuprinde pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, sau chiar pe Grigore Moisil, prin intermediul lui Octav

Onicescu. Și dacă tot a venit vorba de Grigore Moisil, a cărui splendoare a gândirii au prins-o și cei din generația noastră, avem azi vreun exemplu similar?

Coborârea în derizoriu este specialitatea multor "excelențe" de azi. Îmi amintesc când, fiind în conducerea Camerei de Comerț și Industrie a României, aveam de fiecare dată la schimbarea guvernelor discuții oficiale cu noii miniștri pentru a găsi căi de colaborare a acestora cu mediul de afaceri. Unul dintre miniștri învățământului, de altfel plin de pretenții, în loc de o analiză de fond a situației, nu mai prididea cu prezentarea cu lux de amănunte a firmei sale de papetărie care reușise marea performanță de a fi premiată cu locul trei pe ramură la Topul județean al firmelor.

A crede că risipind bugetul cercetării unei țări pentru promovarea excelenței unora care n-o au este o mare eroare. Aceasta devine și mai mare ținând cont și de faptul că ar fi fost o bună oportunitate pentru relansarea rolului cercetării aplicative în economie, având în vedere că în acei ani a fost alocat cel mai mare buget pentru cercetare de după 1989. Se zicea că între Anton ANTON și Călin Constantin Anton POPESCU-TĂRICEANU ar exista o relație de cumetrie! Măcar dacă ar fi folosit la ceva!...

Dușmanii cercetării aplicative autohtone, proveniți din cercurile interesate (importatorii și firmele multinaționale, care vor să-și promoveze propriile produse, și agenții imobiliari, care vor să ia clădirile și terenurile institutelor) au speculat momentul, comentând că cercetarea românească nu a fost în stare de nimic nici când a avut alocat un buget corespunzător.

În cercetarea aplicativă, goana după excelență produce „savanți de carton”

A venit și vremea Guvernului Tăriceanu, în cercetarea românească!...

Dacă, până atunci, politicile în domeniu erau de genul, *declaram că facem cercetare aplicativă și facem orice altceva*, asta în timp ce în denumirea ministerului sau autorității naționale coordonatoare era scris clar cuvântul „*tehnologie*”, noul guvern a decis să-l scoată din titulatura oricărei structuri guvernamentale, pentru a nu crea așteptări din partea românilor și obligații față de Uniunea Europeană. Măcar era mai franc!... Ceilalți spuneau că fac tehnologie, dar n-o susțineau deloc, *eroare administrativă*, în timp ce noii veniți la conducerea țării și-au asumat decizia de a nu finanța cercetarea tehnologică, singura care ar fi putut avea anumite efecte economice, *eroare politică*. Cea au pus în loc? *Excelența!!!*... Nu cred că a mai fost pe lume un guvern care să investească atât în promovarea excelenței. ăsta da marketing!...

Noul șef al *Autorității Naționale pentru Cercetare Științifică* (ANCS), așa se chema noua structură guvernamentală însărcinată cu administrarea cercetării, care continua greșeala de a se afla în cadrul Ministerului Învățământului, hotărâse ca toți banii din bugetul instituției, destinați finanțării de proiecte, să-i aloce unui singur program „*Cercetare de excelență*” (CEEX). În situația de atunci a României, aceasta se potrivea precum chelului tichia de mărgăritar, cum spune un proverb românesc.

Domnul Anton ANTON, numit să conducă această instituție, profesor universitar, inginer constructor, care ulterior a fost și ministrul învățământului, și ministrul energiei, avea din naștere pornirea să gândească în termenii excelenței, fiind fiul academicianului

Ioan ANTON, președinte interimar al Academiei Române într-o perioadă. Doar că cei doi au activat în epoci total diferite pentru țară.

În perioada comunistă academicienii, profesorii universitari, cercetătorii, chiar erau implicați în economie (este și cazul lui d-lui. Ioan ANTON), dar își manifestau și excelența pe lângă aceasta, care a fost bine receptată de popor, până la politizarea instituțiilor de către soții Ceaușescu. Oamenii de știință adevărați erau priviți ca niște eroi.

Programul CEEX, pe lângă cusurul bagatelizării procesului de evaluare venit de la guvernele precedente, mai adăuga unul, punerea în aceeași oală a tuturor tipurilor și domeniilor de cercetare: fundamentală, aplicativă, formativă, precompetitivă etc., din matematică, fizică, chimie, biologie, din toate sectoarele tehnice, agricultură, silvicultură, pescuit, sănătate, economie, din științele umaniste etc. Avea loc o singură competiție pe an și se făcea un singur clasament uriaș, singurul criteriu al departajării fiind media notelor celor trei evaluatori pe fiecare proiect. Evaluatorii erau tot cercetători din domeniul respectiv, adică se păstra ideea „*eu centrez, eu dau cu capul*” pe care am mai discutat-o în episoadele anterioare. La un proiect te evaluam eu pe tine, la altul, mă evaluai tu pe mine, evident, fiecare cu maximum de obiectivitate!!!...

Proiectele admise erau cele care figurau în prima parte a clasamentului, până se ajungea la limita bugetului alocat.

Era, practic, o invitație la aranjamente. Cercetătorii sunt oameni inteligenți și au sesizat ușor limitele mecanismului, totul rămânând la latitudinea bunului simț, care în perioade de criză mai scade. Dacă evaluatorii cercetători, uitând de obiectivitate, stabileau să dea note maxime la toate proiectele din domeniul lor, evident că acestea erau mai bine plasate în clasamentul final, unic pentru toate domeniile. Au apelat la această stratagemă reprezentanții câtorva domenii, ale căror procente de succes s-au situat la peste 95%, media de reușită generală fiind mult mai jos. Cred că era o perioadă în care ar fi trebuit să se discute mult mai mult de responsabilitate decât de excelență.

Este adevărat că academicienii, profesorii universitari, cercetătorii sunt, sau ar trebui să fie, exponenții excelenței, dar doar dacă se păstrează o corectitudine a criteriilor de selecție și promovare a acestora, dacă nu, se adaugă la multitudinea formelor fără fond care grevează societatea românească contemporană.

Au mai fost situații similare în istorie. În perioada de început a deceniului al șaselea din secolul trecut, societatea americană se confrunta cu o perioadă de contestări și tineretul nu mai avea încredere în nimic din ce li se oferea, nu mai credeau în nimeni, inclusiv în profesori. Atunci, profesorul *Richard Feynman* (ulterior, laureat al Premiului Nobel pentru fizică, în anul 1965) a găsit o metodă prin care i-a readus pe studenți pe băncile amfiteatrelor. Acest mare pedagog, dar și un caracter liber, excentric, care pe lângă fizician mai era muzician și scriitor, preda studenților fizica, și nu numai, ca și cum ar fi reinventat-o de fiecare dată în fața lor. Era convins că a descoperit o nouă metodă de predare. Se dovedea a fi una eficientă, ținând cont de perioada prin care treceau, de momentele de căutări și de redefiniri, ce îi făceau pe oameni refractari la multe din modelele care li se ofereau.

A fost singura dată când Premiul Nobel s-a acordat pentru o metodă de predare și nu pentru rezolvarea unei probleme de fond din fizică. Este un exemplu când excelența manifestată a condus la rezultate concrete.

Excelența o dă Dumnezeu și se păstrează dacă nu faci compromisuri cu puternicii vremurilor în care trăiești și nu cobori în derizoriu. Ea nu se capătă printr-o procedură, ci se transmite celorlalți prin har, cu o condiție, să o ai.

Sunt exemple notorii de excelențe în istoria României, din domeniile academic și universitar. Despre Spiru Haret, de exemplu, se știa că nu răspunde unei convocări regale, dacă se suprapunea cu orele când avea curs. Cunoscut cazuri actuale în care fruntași ai liceelor s-au înscris la anumite facultăți doar din motivul că acolo predă renumiții profesori X, Y sau Z. Nu au întâlnit pe niciunul dintre aceștia pe tot parcursul studiilor, în locul acestora venind diverși înlocuitori deloc de același nivel.

Nae Ionescu, lăsând istoriei să judece în timp diverse laturi controversate ale activității sale, prin "*trăirismul*" său în predarea filozofiei, anterior celui al lui Richard Feynman din fizică, a reușit să pună bazele unei școli care cuprinde pe Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, sau chiar pe Grigore Moisil, prin intermediul lui Octav Onicescu. Și dacă tot a venit vorba de Grigore Moisil, a cărui splendoare a gândirii exprimate în public au prins-o și cei din generația noastră, avem astăzi vreun exemplu similar?

Coborârea în derizoriu este specialitatea multor "excelențe" de azi. Îmi amintesc când, fiind în conducerea Camerei de Comerț și Industrie a României, aveam de fiecare dată la schimbarea guvernelor discuții oficiale cu noii miniștri pentru a găsi căi de colaborare a acestora cu mediul de afaceri. Unul dintre miniștri învățământului, de altfel plin de pretenții și titluri academice, în loc de o analiză de fond a situației, nu mai prididea cu prezentarea cu lux de amănunte a firmei sale de papetărie care reușise marea performanță de a fi premiată cu locul trei pe ramură la Topul județean și spera să folosească momentul pentru a o promova la nivel național.

A crede că risipind bugetul cercetării unei țări, care de regulă este mult prea mic, pentru promovarea excelenței unora care n-o au, este o mare eroare. Ar fi fost o bună oportunitate pentru relansarea rolului cercetării aplicative în economie, având în vedere că în acei ani a fost alocat cel mai mare buget pentru cercetare din anii de după 1989. Se zicea atunci în sistem că între Anton ANTON și Călin Constantin Anton POPESCU-TĂRICEANU ar exista o relație de cumetrie, ceea ce ar fi folosit obținerii unui asemenea buget!... Măcar dacă ar fi folosit la ceva!...

Dușmanii cercetării aplicative autohtone, proveniți din cercurile interesate (importatorii și firmele multinaționale, care vor să-și promoveze propriile produse, și agenții imobiliari, care vor să ia la prețuri mici clădirile și terenurile institutelor), au speculat momentul, comentând că cercetarea românească nu a fost în stare de nimic nici măcar când a avut alocat un buget corespunzător. Această stare de fapt, când dictatura politică din cercetare a fost înlocuită cu dictatura unor proceduri neadecvate necesităților, conduce la apariția unor "*savanți de carton*", nebazați pe nimic solid și care nu lasă nimic în urma lor.

Unde sunt savanții de tipul *Horia Hulubei*, creatorul Școlii de fizică aplicativă de la Măgurele, *Grigore Moisil*, creatorul Școlii românești de logică aplicată, *Constantin Arseni*, părintele neurochirurgiei românești moderne, *Ion Purica*, părintele Programului nuclear românesc, *Marius Peculea*, părintele Programului de apă grea, *Remus Răduleț*, părintele electrotehnicii românești moderne etc.???

Sper ca inițiativa de la IFIN în domeniul laserilor, singura remarcabilă în ultima perioadă, să nu se împotmolească în mlaștina în care am intrat cu toții, unii fiind chiar mulțumiți că democrația de tip nou din România nu este propice dezvoltării unei activități de vârf precum cercetarea. Să le dovedim că nu este așa!...

În cercetarea aplicativă, goana după articole ISI produce „savanți de carton”

După zburdalnicele jocuri de-a excelența din cercetarea aplicativă românească, din timpul Grvernului Tăriceanu, făcute pe bani mulți, au urmat vremuri și mai rele, cele din timpul fantasmagoricelor Guverne Boc, când se știa că deciziile nu veneau de la Guvern, ci de la Președenție.

Atunci exista o comisie prezidențială care elabora politici în domeniul educației și cercetării, condusă de Daniel Funeriu, prezentat opiniei publice ca un foarte meritoriu fost elev de liceu, fost student și fost doctorand, toate desfășurate și finalizate în străinătate. După ceva timp, președintele Traian Băsescu l-a impus ca ministru al Educației, Cercetării, Tinretului și Sportului. Prin ceea ce a făcut pentru cercetare în mandatul său s-a văzut că modelul pe care a dorit să-l implementeze se înscria perfect în statutul formelor fără fond, idee care s-a tot discutat în politica românească de mai bine de un secol și jumătate.

Susținut și de la Academia Română de acad. Ionel Haiduc, care în acea perioadă era și președintele acesteia, a instituit o procedură de licitație a proiectelor de cercetare total ruptă de realitate. Spre exemplu, pentru a deveni eligibil, directorul unui proiect propus ar fi trebuit să aibă, printre altele, și lucrări menționate pe un site australian, care era deschis doar pentru publicațiile cercetătorilor din această țară. Trecând peste neajunsurile majore ale institutelor, cumulate în timp, cinismul conducerii politice a țării din acea perioadă voia să demonstreze lucrătorilor din domeniu, nu că autoritățile sunt incapabile să asigure o finanțare decentă a cercetării, ci aceștia nu sunt suficient de merituoși să absoarbă bruma de fonduri alocate și făceau orice ca nici acestea să nu poată fi consumate.

Pe lângă metoda de mai sus, mai găsiseră una și mai puternică, stabilirea de baremuri imposibil de atins de articole și citări în reviste indexate ISI și pentru cercetarea aplicativă. Revistele indexate ISI, din cercetarea aplicativă, existente în țară la acea dată, le numărai pe degete.

Rețeaua internațională ISI, o registratură de publicații, devenită ulterior o mare afacere, pornită din domeniile fundamentale ale cercetării, pe bună dreptate, pentru ca să existe și acolo un mod de catalogare și apreciere a rezultatelor, având în vedere că această categorie de cercetări nu este destinată valorificării economice și se finanțează 100% din fonduri publice. Rezultatele acestora trebuie să fie vizibile. Pe de altă parte, aceasta contribuie și la cunoașterea reciprocă și apropierea cercetătorilor din diferite țări, facilitând dezvoltarea cooperării internaționale.

Numai că la noi, unde de multe ori în aplicarea unor modele am fost mai catolici decât promotorii acestora, cei interesați, ajutați de politicienii care proveneau tot din rândul lor, au impus niște regulamente prin care au introdus obligativitatea publicării de

articole în reviste indexate ISI și în domeniul cercetării aplicative, ale căror rezultate aveau dinainte un criteriu foarte clar de apreciere, piața economică. Astfel, s-a ajuns ca specialiști cu rezultate notorii, autori de proiecte finalizate cu produse și tehnologii noi aplicate în economie, să nu mai poată accesa proiecte noi, să nu mai poată promova în cariera lor, prin înscrierea la diverse concursuri pentru obținerea de grade profesionale, pentru că nu au publicat articole în niște reviste și nu și-au făcut o gașcă de prieteni care să-i citeze în acestea. Ce s-a întâmplat cu fondurile alocate anterior cercetărilor aplicative reale?... S-au redistribuit la oportunități care au constituit adevărate rețele de tocat bani pe cercetări care nu erau nici fundamentale, nici aplicative, contribuind la distrugerea unui sistem de valori capabil să susțină cu produse inovative economia românească aflată în criză. Locul rămas gol s-a umplut cu produse din import, nu totdeauna de cea mai bună calitate.

De cele mai multe ori, post factum, ne întrebăm: *cum a fost posibil?*... Răspunsul este: *Pentru că s-a putut!... De ce s-a putut?*... Pentru că, cu toate ședințele unde Patronatul Cercetării și Federația Sindicatelor din Cercetare s-au opus la aprobarea unor documente procedurale, adoptarea acestora a curs în sensul dorit de politicienii proveniți din rândul celor interesați sau care practica un schimb, *aprobări contra titluri academice*, care a condus, astăzi se cunoaște, la abundența de doctorate care nu au suport într-un conținut substanțial, adică nu sunt *nici merituoase, nici originale*.

La această mascaradă au contribuit și unii reprezentanți ai Academiei Române, care au și profitat de situație. Printre mulțimea de doctori, conferențieri, profesori, cercetători de toate gradele, au apărut și *specialiștii de carton*, promovați în domeniile aplicative fără a avea precedente de realizări validate de economie, ci doar niște articole publicate în niște reviste și la niște conferințe, indexate ISI, unde se practică taxe de participare substanțiale. Unii dintre aceștia au ajuns chiar membri ai înaltului for științific, cum ne-a intrat în obișnuință să denumim această instituție. Domnilor, cândva, academicienii erau mentori ai unor segmente întregi de economie care s-au clădit pe/prin efortul lor.

Odată, în perioada când era în toi lupta de idei privind aprobarea legislației cercetării și, reprezentând Patronatul Cercetării, susțineam orientarea spre o cercetare aplicativă reală, cu rezultate valorificate economic, un distins academician, merituos, nu dintre cei făcuți pe articole ISI, care se afla în tabăra cealaltă, mi-a zis:

- Domnule, ce te tot opui atâta, lasă-i pe cei de la economie să-și vadă de treburile lor, iar noi să cheltuim acești bani, mulți-puțini, alocați în interesul nostru! Nu vezi că și cei de la UE fac la fel?...

După un timp, când era evident pentru toți că s-a greșit, același distins academician a venit la mine, cu ocazia unei manifestări în Aula Academiei Române, și mi-a spus:

- Domnule, mă bucur că te întâlnesc! Voiam să-ți spun că aveai dreptate atunci când susțineai o poziție contrară celei susținute de mine, cea legată de necesitatea articolelor ISI în cercetarea aplicativă.

Văzând perplexitatea mea, a continuat:

- Știți, băiatul meu lucrează în străinătate la o firmă foarte puternică, la departamentul de cercetare. A venit acasă de sărbători și, ca-n familie, discutăm și noi de ale familiei. La un moment al discuțiilor, i-am spus:

- Măi tată, îți dau un sfat care o să-ți utile mai târziu. Ocupă-te și tu acolo și publică articole în revistele ISI, că la noi aici sunt foarte apreciate!... Dacă o să te întorci cândva în țară, îți vor fi de mare folos!... A sărit ca ars și mi-a răspuns:

- Oprește-te!... Eu nu am voie nici măcar să am această discuție cu tine!... Crezi că public ce vreau eu, ca să-mi fac eu o imagine bună?... Firma controlează foarte strict orice informație despre preocupările noastre. Nu numai că nu avem voie să publicăm ceva ce ar putea însemna un articol, dar nu avem voie nici să spunem celorlalți la ce lucrăm. Este o luptă acerbă pe piață și orice deconspirare față de concurență ne poate compromite munca de ani de zile. Eu nu știu cum, aici la voi, a putut cineva gândi să facă concurs de publicații pe teme din proiectele de cercetare aplicativă!... Firma mea nu numai că m-ar da afară imediat, dar m-ar da și în judecată pentru așa ceva și mi-ar solicita daune materiale!...

Am apreciat franchețea domnului academician, dar, *pentru România, răul fusese deja făcut*. Este ca și cum într-o firmă am da o mult mai mare importanță registraturii decât părții productive!...